በአዲሱ የወንጀል ሕግ ሥነ ሥርዓትና የማሰረጃ ሕግ ላይ የሚካሄድ የበይነ መረብ የውይይት መድረክና ሥልጠና

Online Colloquium and Training on the New Criminal Procedure and Evidence Law

ከኢትዮጵያ ፌዴራል ጠበቆች ማኅበር ጋር በትብብር · In collaboration with the Ethiopian Federal Bar Association

1

ማይክሮፎንዎ ተዘግቶ ይቆያል

Your microphone stays muted

2

ለመናገር «Raise Hand» (እጅ ማንሣት) ይጫኑ

To speak, click Raise Hand

3

ጥያቄዎችን በቻት ለአወያዮች ይላኩ

Send questions in the chat to the moderators

የZoom ሊንኩ የሚጋራው በቴሌግራም ገጻችን ብቻ ነው። ማንንም በግል አናገኝም። ለሚያገኝዎት ሰው ምላሽ አይስጡ፣ ሌሎች የሚልኳቸውን ሊንኮች አይጫኑ።

The Zoom link is shared only on our Telegram page. We never contact anyone privately. Do not reply to anyone or click links sent by others.

የወንጀል ሕግ ሥነ-ሥርዓትና የማስረጃ ሕግ:
Foundations & Investigation/Book 1&2

ማውጫ

I. አዳዲስ ለውጦች

II. መርሀዎች

III. የፍትሕ ተቋማት ሥልጣን

IV. የዳኝነት ሥልጣን

V. የወንጀል ምርመራ አጀማመር እና የማስረጃ አሰባሰብ ሥርዓት

VI. የወንጀል ቦታ እና ፎረንሲክ

VII. ብርበራ እና ዕቃ መያዝ

VIII. ልዩ የምርመራ ዘዴዎች

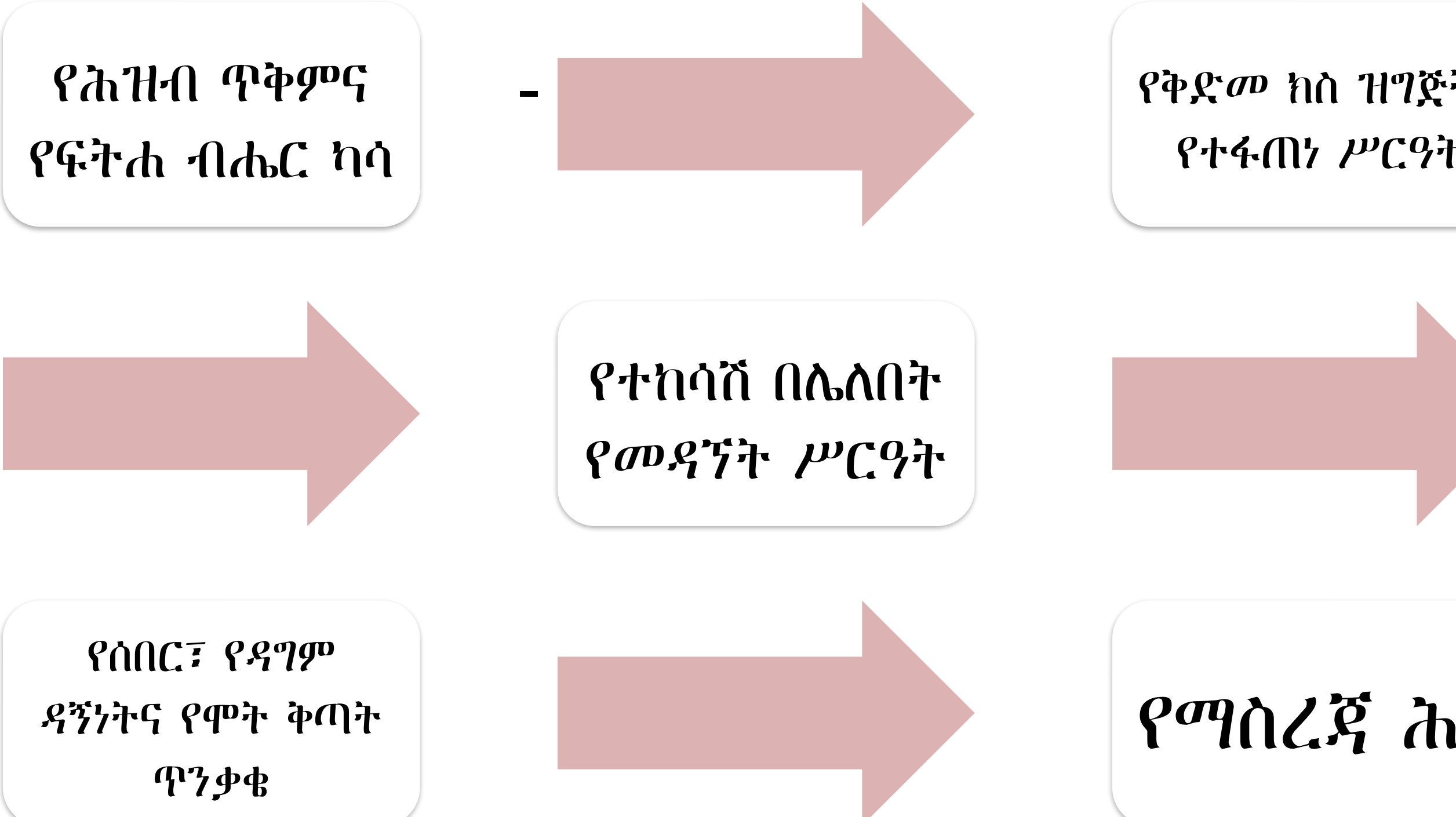
IX. የተጠርጣሪ አያያዝ፣ ቃል አቀባበል እና አቆያየት

X. ቀዳሚ ምርመራ

በአዲሱ ሕግ የተደረጉ መሠረታዊ ለውጦች እና አዳዲስ አቀራረቦች

የሕጉ ዓላማና መርሆዎች በግልጽ መደንገጉ
አማራጭ የመፍትሔ እርምጃዎች
የዳኝነት ሥልጣን

የሕዝብ ጥቅምና
የፍትሐ ብሔር ካሳ
የቅድመ ክስ ዝግጅ
የተፋጠነ ሥርዓት
የተከሳሽ በሌለበት
የመዳኘት ሥርዓት
የሰበር፣ የዳግም
ዳኝነትና የሞት ቅጣት
ጥንቃቄ
የማስረጃ ሕ

ክፍል 1: መጽሐፍ 1

ጠቅላላ ድንጋጌዎች፣ መርሆዎች እና ሥልጣን

የመሻሪያ እና መሸጋገሪያ መንገዶች

I. በግልጽ የተሻረ- የወንጀለኛ መቅጫ ሥ/ሥ/ሕግ

II.ሌሎች ሕጎች- ከውሳኔ/ምርመራ/የወንጀል ሥ/ሥ/ማስረጃ፣ዓለማቀፍ ትብብር

III. በዚህ ሕግ በተሸፈኑ- አዋጅ፣ ደንብ፣ መመሪያ

IV. ልዩ ሁኔታ- ወታደራዊ ወንጀሎችና 1364/17 ልዩ የሥ/ሥ እና የማስረጃ ሕጎች የተጠበቁ ናቸው

V. የተጀመረው በዛው ሕግ ይታያል

VI. ተከሳሹን/ተጠርጣሪውን የሚጠቅም ከሆነ ወደኋላ ተፈጻሚ ይሆናል

የመሰረታዊ መርሆዎች አንድምታ- Art.4

- ጠቅላላ እሴቶች፡ ሁለንተናዊ ገዥነት ያላቸው እሴቶች ናቸው።
- የተግባር መመሪያዎች፡ ልንከተላቸው የሚገቡ ቀዳሚነት ያላቸው መመሪያዎች ወይም የደንቦች ስብስብ ናቸው።
- ሕጋዊ ድንጋጌ፡ የወ/ሕ/ሥ/ሥ/ማ/ሕ በአንቀጽ 4(1) ስር "የዚህ ሕግ አፈፃፀም በዚህ ክፍል በተመለከቱ መርሆዎች ይመራል" ተብሎ ተቀምጧል።
- ሥልጣን ይገድባል፣ መብት ያስከብራል

እንደጥፋተኛ ያለመቆጠር መብት- Art. 5

- **የፍርድ ቤት ሥልጣን:** ፍርድ መስጠት
- **ያለመገደድ:** በራስ ላይ ለመመስከር እና ማስረጃ እንዲያምን
- **የማስረዳት ግዴታ:** የወንጀል ክስን የማስረዳት ግዴታ የዐ/ሕግ ነው
- **የመከላከል መብት:** ተከሳሽ ከቀረበበት ክስ ራሱን የመከላከል መብት አለው

በአንድ ወንጀል ድጋሚ ክስና ቅጣት ስለመከልከሉ - Art. 6

- ማንኛውም ሰው በዚህ ሕግና በወንጀል ሕግ መሰረት በተቀጣበት፤ በነፃ በተለቀቀበት ወይም **<u>በአማራጭ መንገድና መፍትሔ እልባት</u>** ባገኘበት
- አይከሰስም/አይቀጣም

በሕግ ፊት እኩል መሆን- Art. 7

- የመብቱ ባለቤቶች: የተያዙና የተከሰሱ
- መብቱ: ልዩነት ሳይደረግ እኩል ናቸው/ እኩል ጥበቃ ይደረግላቸዋል
- ልዩ ሁኔታ፣ በሕግ በተፈቀደ ምክንያት

ስለመያዝ እና ማሰር- Art. 8

ስለመያዝ

- የበቂ ጥርጣሬ አስፈላጊነት
- የፍርድ ቤት ሚና
- አካልን ነፃ የማውጣት ልዩ ሥነሥርዓት
- የወንጀል ድርጊቶች

ስለማሰር

ክስ ሳይቀርብበት ወይም ሳይፈረድበት አይታሰርም

ኢ-ሰብዓዊ አያያዝ ስለመከልከሉ- Art. 9

- **የመብቱ ባለቤቶች:** የተጠረጠረ፣ የተከሰሰ፣ የተፈረደበት፣ በፍርድ ሂደት ተሳታፊ ሰው
- **መብቱ:** ኢሰብዓዊ፣ ክብርን የሚያዋርድ
- **ክልከላው፡** አያያዝ እና ቅጣት

በጠበቃ መወከል- Art. 10

- **የመብቱ ባለቤቶች:** የተያዘ፣ የተከሰሰ፣ የተፈረደበት
- **መቼ፡-** ከተያዘበት/ከተከሰሰበት ጊዜ ጀምሮ
- **መብቱ:** በመረጠው ጠበቃ መወከል/ምክር
- **የግዴታ የጥብቅና፡** በወንጀል ድርጊት ውስጥ ገብቶ የተገኘ ወጣት፣ የጥፋተኛነት ድርድር እና ከባድ ወንጀል እና በሕግ ግዴታ ሲሆን

የተፋጠነ ፍትሕ ስለመስጠት- Art. 11

- ማንኛውም የምርመራ፣ የክስና የፍርድ ሂደት በዚህ ሕግ በተቀመጠው ጊዜ ውስጥ ይከናወናል

ተጨማሪ ፡- የጉዳዮች ፍሰት አስተዳደር የየተቋማቱ የውስጥ አሰራሮች

በግልፅ ችሎት ስለመዳኘት- Art. 12

- ዝግ ችሎቶች እንደ መሰረታዊ ገደብ
- የተከራካሪዎች (የተጎጂው ወይም የተከሳሹ)
- የግል ሕይወት፤
- የሕዝብ ሞራል፤
- የሀገር ደህንነትን፤
- **ICCPR(??)** ፍርድ ቤቱ የጉዳዩ ይፋ መውጣት የዳኝነት ስራን ያሰናክላል ብሎ ሲያምን፤
- በወንጀል ድርጊት ገብተው የተገኙ ወጣቶች ልዩ ሥነ ሥርዓት
- የጠቋሚዎችና የምስክሮች ጥበቃ እንደ ልዩ ሁኔታ

-ለጠቅላላው ሕብረተሰብ ክፍትና ይፋ የሆነ ዳኝነት

-ሚዲያ

የተከራካሪዎች እኩልነት- Art. 13

ከእኩልነት መብት ጋር በምን ይለያል?

- በሕግ ፊት እኩል የመሆን መርሕ ተቀጽላ
- ወደ ውስጥ ተመልካች (Inward) መርሕ
- በከሳሽና በተከሳሽ መካከል
- የተከራካሪዎች ጡንቻ በሁሉም ሂደት ላይ ሊኖራቸው የሚገባን እኩልነትን (Equality of Arms in Criminal Proceedings)
- የክርክር መሪነት መገለጫዎች ከእኩልነት መርህ አንፃር
- የፍርድ ቤት ፍትሃዊነት

የቋንቋ አጠቃቀም- Art. 14

የስራ ቋንቋ ደንብ (እንደ መንግሥት ስራ ማስፈፀሚያ ፤በፊዴራልና በክልሎች ሕግ ስለመወሰን

የተከሳሹ መብት ቀዳሚነት

የትርጉም አገልግሎት (የንግግር ትርጉም፤ የክስና የሰነድ ትርጉም)

የአስተርጓሚ ቢሮ ማደራጀት (ብቃት ያለው ተርጓሚ፤ ችሎታ ያለው ባለሙያ)

እውነትን ስለማውጣት- Art. 16

የምርመራ፣ የዐ/ሕግ ውሳኔ፣ የፍርድ ሂደት- እውነትን በማውጣት መርህ ይመራል

- ወንጀል ፈጻሚ ከሕግ ተጠያቂነት እንዳያመልጥ
- ወንጀል ያልፈጸሙ ያለግባብ እንዳይያዙና ተጠያቂ እንዳይሆኑ
- ክብርን የሚጠብቅ ከተጽዕኖ ነጻ

ቃል መስጠት፡-

- እረፍት ተደርጎ
- ምቹ የቦታ ድባብ
- የመርማሪው ጠባይ

የማስረዳት ሸክም

- ማቅረብ
- ማስረዳት
- አግባብነትና

ሕጋዊነት- Art. 16

የወንጀል ጉዳይ

- በሕገመንግስትና በዚህ ሕግ ይመራል
- የሚታየው በሕግ በተቋቋመና በሥነ-ሥርዓት ሕግ በሚመራ ፍርድ ቤት
- ምርመራ፣ ፍርድና ውሳኔ ሥልጣን በተሰጠው አካል ብቻ

የወንጀል ክስ የመንግስት ስለመሆኑ- Art. 17

- የምርመራ መዝገብ ላይ ውሳኔ መስጠት- ዐ/ሕግ
- በግል አቤቱታ/Upon complaint- ዐ/ሕግ ለግል ከሳሽ ፈቃድ ሊሰጥ ይችላል

ክፍል ሦስት

1. የፖሊስ ተቋም- Art. 19

- **Discovery Rule:** ነጻ መሆኑን የሚያሳይ ማስረጃ ለተጠርጣሪ/ለተከሳሽ ይሰጣል- 19(3)
- **መጥሪያ ማድረስ:** ለምስክር ያደርሳል 19(4)
- **ኤግዚቢት:** ውሳኔ እስኪያገኝ ያስተዳድራል 19(5)
- **ልዩ የምርመራ አሰራር ሥርዓት፡** ለሴቶች፣ ሕጻናት፣ አካል ጉዳተኞች...19(9

2. የዐ/ሕግ ተቋም- Art. 20

- አማራጭ መንገዶች- እንዲታይ ይወሰናል 20(3)
- **Discovery Rule:** ለተከሳሹ የሚጠቅም ማስረጃ ለተከሳሽ/ለፍ/ቤት 20(4)
- ንብረት: መለየት፣ መመርመር፣ ማገድ፣ ማሳገድ፣ ውርስ...20(5)
- ጉብኝት: ማቆያ፣ ማረፊያ፣ ማረሚያ ይጎበኛል-እርምት 20(8)
- ወደ ምስክር መቀየር፡ ግብረአበር ወይም ተከሳሽን ወደ ምስክር ያዞራል 20(9)

3. የጥብቅና ተቋም- Art.23

የጥብቅና አገልግሎት መስጠት፡ ለተጠርጣሪ/ለተከሳሽ/ለታራሚ

መረጃ መለዋወጥ፡ በማቆያ፣ ማረፊያ እና ማረሚያ

ግለሰብ ጠበቃንም ይጨምራል፡ ትርጉም 2(12)

4. የዳኝነት ሥልጣን

የፌዴራል ፍርድ ቤቶች ሥልጣን (አንቀጽ 25(1))

- አፈጻጸማቸው በአንድ ክልል ወሰን ያልተገደቡ ወንጀሎች።
- ዓለም አቀፍ ባህሪ ያላቸው ወይም ድንበር ተሻጋሪ ወንጀሎች።
- በፌዴራል መንግሥት ተቋማት፣ ንብረትና ገንዘብ ላይ የሚፈጸሙ።
- የፌዴራል ባለሥልጣናት ከሥራ ጋር በተያያዘ የሚፈጽሙት ወንጀል።
- በብሔርና ብሔረሰቦች መካከል ከተፈጠሩ ግጭቶች ጋር የተያያዙ።
- የጉምሩክ፣ የፌዴራል ግብርና ገንዘብ ነክ ጥቅሞች ላይ የሚፈጸሙ።

የክልል ፍርድ ቤቶች ሥልጣን (አንቀጽ 25(2))

- አፈጻጸማቸው ከአንድ የአስተዳደር ክልል በላይ ያልሆኑ ወንጀሎች።
- ለፌዴራል ፍርድ ቤቶች በግልጽ ያልተሰጡ ማናቸውም ጉዳዮች (ቀረ ሥልጣን)።

- **ግልጽ የሥልጣን መስመር ማስመር/Schedular፦** በፌዴራልና በክልል ፍርድ ቤቶች መካከል ያለውን የዳኝነት ሥልጣን ወሰን በግልጽ በመከፋፈል የሥልጣን መደራረብና ግጭቶችን መቀነስ።
- **በግልጽ ካልተመለከተ-** ቀላል ለመጀመሪያ ደረጃ፣ መካከለኛና ከባድ ለከፍተኛ- **Art.38**
- **ልዩ የክልል ሥልጣን- Art.25(3)**
- **የኦሮሚያ ክልል ፍርድ ቤቶች በአዲስ አበባ ውስጥ የዳኝነት ሥልጣን የሚኖራቸው መቼ ነው?**
  - በአዲስ አበባ ከተማ ውስጥ በሚገኙ የኦሮሚያ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ተቋማት፣ ሰነዶች፣ በጀት እና መሰል የክልሉ ጥቅሞች ላይ በተቋማት ውስጥ በሚፈጸሙ ወንጀሎች ላይ።
  - የኦሮሚያ ክልል የሥራ ኃላፊዎችና ሠራተኞች ከሥራ ኃላፊነታቸው ጋር በተያያዘ በአዲስ አበባ ውስጥ በሚፈጽሙት ወንጀል ላይ።

5. Withdrawal/ስለመነሳት- Art. 56-61

ማን ይነሳል: መርማሪ፣ ዓቃቤ ሕግ ወይም ዳኛ ፣ ጠበቃ፣ ተ/ጠበቃ

ምክንያቶች: ፣ ከዝምድና፣ ከጥቅም ግጭት ወይም በጉዳዩ ላይ አስቀድሞ ካለው ዕውቀት የተነሳ

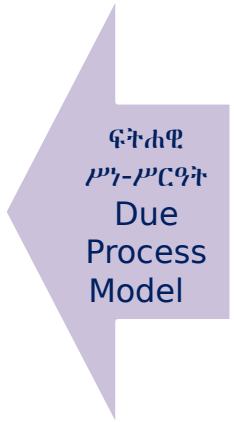
እንዴት ይነሳል: በራሱ ተነሳሽነት ወይም ለኃላፊ/ለችሎቱ አቤቱታ በማቅረብ

አስቀድሞ የታየ ጉዳይ: በጊዜ ቀጠሮ፣ በይግባኝ ማስፈቀጃ፣ በፍትሐብሔር ወይም በዲሲፕሊን ጉዳይ መሳተፍ ጉዳዩን አስቀድሞ እንደማየት አይቆጠሩም።

ክፍል 2: መጽሐፍ 2

የወንጀል ምርመራ

ወንጀልን
የመከላከል/የ
መቆጣጠር
Crime
Control
Model

ፍትሐዊ
ሥነ-ሥርዓት
Due
Process
Model

- የወ/ሥ/ሥ/ማ/ሕግ **(አንቀጽ 62)** ዘመናዊና መረጃ-ተኮር (Intelligence-Led Policing) አሠራሮች መሰረት ምርመራ ለመጀመር አምስት መነሻዎችን አስቀምጧል።
  1. ፖሊስ በቅኝት፣ በክትትል ወይም በጥናት ወንጀል መፈጸሙን ሲረዳ።
  2. ከተበዳይ ወይም ከሕጋዊ ወኪሉ የወንጀል ወይም የግል አቤቱታ ሲቀርብ።
  3. ከህብረተሰብ ወይም ከሌሎች ምንጮች ጥቆማ ደርሶ በቂ ጥርጣሬ ሲፈጠር።
  4. ወንጀል በእጅ ከፍንጅ ሲፈጸም ወይም ወዲያውኑ ሲገኝ።
  5. ከዐቃቤ ሕግ የምርመራ ትዕዛዝ ሲደርስ።
- የሚያጠራጥር ቢሆን እንኳ ማጣራት አለበት- 62(2)
- የወንጀል አቤቱታ- ለፖሊስ ወይም ለዐ/ሕግ
- አቤቱታ አቅራቢ ስለ ምርመራው ሂደት መረጃ የማግኘት መብት አለው። (አንቀፅ **69**)

- የግል ተበዳይ ወይም ወኪሉ አቤቱታውን ለፖሊስ ወይም ለዐቃቤ ሕግ ማቅረብ ይችላል፤
- ተበዳዩ ከሞተ ደግሞ በትዳር ጓደኛ፣ በልጅ ወይም በወላጅ ሊቀርብ ይችላል። (አን. 64)
- አካለ መጠን ያልደረሰ ወይም በሕግ የተከለከለ ተበዳይ ከሆነ አቤቱታው በሞግዚት ወይም በአሳዳጊ ሊቀርብ ይችላል። (አን. 64(3))
- በ10 ቀን ካላስረዳ ይሰረዛል-64/4

- በነባሩ ሕግ ፖሊስ መረጃ ሲደርሰው ወደ ምርመራ ለመግባት ይገደድ ነበር (አንቀጽ 22 እና 23)
- በአዲሱ ሕግ አንቀጽ 70 ፖሊስ የሚቀበላቸው መረጃዎች ላይ "የመጀመሪያ ደረጃ ማጣራት" ማድረግ እንዳለበት ተመልክቷል፣
- የወንጀል ፍትህ ሥርዓቱ ውስጥ "በር ጠባቂ" (Gatekeeper) ሚና አለው።
- ማጣራት ሂደቱን በዐ/ሕግ ሙያዊ መመሪያ እና ማብራሪያ ይታገዛል
- ውጤቱ፡

1. መዝገብ መዘጋት- ወንጀል ካልሆነ፣ በይርጋ ከታገደ ወይም ይቅርታ/ምህረት
2. ተጨማሪ ማጣራት- ዐቃቤ ሕግ ተጨማሪ ማጣራት (Further Screening)
3. ምርመራ መጀመር- ወንጀል ስለመፈጸሙ በበቂ ሁኔታ ሲታመን

- ለመመስከር ያለመገደድ እና **Self-incrimination** የሃይማኖት አባቶች፣ ጠበቆች፣ ሐኪሞች እና ባለትዳሮች በሕግ የተጠበቀ የምስክርነት ነፃነት አላቸው (አንቀጽ 77(2)) 248
- የምስክር ጥሪ እና አቀራረብ- ጥሪው በአካል፣ በጽሑፍ፣ በስልክ ወይም በሌሎች ዘመናዊ መገናኛ ዘዴዎች ሊደርስ ይችላል (አንቀጽ 78)።
- የምስክር ቃል የሚወሰድበት ቦታ- በመደበኛነት ቃል የሚወሰደው በምርመራ ቢሮ ወይም በወንጀል ቦታ ነው (አንቀጽ 79)።

  ምስክሩ በጤና፣ በዕድሜ ወይም በሌላ በቂ ምክንያት መቅረብ ካልቻለ ቃሉ ባለበት ወይም ምቹ በሆነ ሥፍራ ሊወሰድ ይችላል (አንቀጽ 79)።
- **Rape**- ሞግዚት እና የሥነ-ልቦና ባለሙያ
- **2** ምስክሮች በአንድነት መቀበል የተከለከለ ስለመሆኑ- 80(2)

- መርማሪ ፖሊስ በሦስተኛ ወገን እጅ ያለ ለምርመራ አስፈላጊ ሰነድ ወይም ዕቃ መጠየቅ ይችላል (አንቀጽ 90)።
- ማስረጃ ሲረከብ ደረሰኝ መስጠትና አስፈላጊ ከሆነ ዋናውን ንብረት መመለስ አለበት (አንቀጽ 83(4)-(5))።
- ማስረጃ ለመስጠት ፈቃደኛ አለመሆን- ፖሊስ የፍርድ ቤት ትዕዛዝ ጠይቆ ፍርድ ቤትም አስፈላጊነቱን ካረጋገጠ ማስረጃው እንዲቀርብ ትዕዛዝ ይሰጣል (አንቀጽ 90)።
- ተቋማት ካልተባበሩ በፍርድ ቤት ትዕዛዝ ማስረጃው ሊቀርብ ይችላል (አንቀጽ 91(3))።
- የባንክና የፋይናንስ መረጃ ግን በፍርድ ቤት ትዕዛዝ ይገኛል (አንቀጽ 92)።

- ዓላማው :-ወንጀሉ በተፈጸመበት ቦታ በመገኘት የፎረንሲክ፣ ቴክኒካዊና አካላዊ ማስረጃ እንዲይባክን እና እንዲይበከል በማድረግ ማስረጃ ሳይጠፋና ሳይበላሽ ለማሰባሰብ ነው። (አንቀጽ 93)
- የተጎጂ፣ የወንጀል ፈፃሚ እና የምስክሮች እንቅስቃሴ የነበረባቸውን ሁሉንም ቦታዎች ያካትታል።
- የአስከሬን (Autopsy) የፎረንሲክ ምርመራ
- የቤተ-ሙከራ ውጤቶች የወንጀሉን አፈጻጸምና ተጠርጣሪውን ለመለየት (97)
- የወንጀል ስፍራ ድጋሚ ምልከታ (Crime Scene Reconstruction) ሊካሄድ ይችላል (አንቀጽ 98)

- ባለሙያው በሪፖርቱ ውስጥ የተጠቀመባቸውን ግብዓቶች **(Inputs)** በግልጽ ማሳየት አለበት።
- የተከተለውን የምርመራ ዘዴ **(Methodology)** በዝርዝር ማብራራት ይኖርበታል።
- የተመረጠውን የምርመራ ዘዴ ለምን እንደተጠቀመ ሳይንሳዊ ምክንያት ማቅረብ አለበት።
- የምርመራውን ውጤት እና የደረሰበትን ድምዳሜ በግልጽ ማቅረብ ይጠበቅበታል።
- ከቀረበው መላምት ውጭ ሌላ አማራጭ ማብራሪያ **(Alternative Hypothesis)** መኖሩን ወይም አለመኖሩን ማሳየት አለበት።

ብርበራ እና ዕቃ መያዝ

- **መርህ-**ብርበራና ዕቃ መያዝ ያለ ፍርድ ቤት ትዕዛዝ አይከናወንም(አንቀጽ 81(1))
- **ልዩ ሁኔታ** (Exception)-እጅ ከፍንጅ ወይም **7** ዓመት መነሻ ቅጣት&ሚጠፋ(አንቀጽ 82)
- **Data/ዳታ-** ሊበረበር ይችላል (አንቀጽ 81(3))
- "ቦታ" የሚለው ቤት፣ ተሽከርካሪ፣ አውሮፕላን፣ መርከብ፣ የኤሌክትሮኒክ መረጃ ቋት እና ሌሎች ማስቀመጫዎችን ያካትታል (አንቀጽ 81(4))።
- **የተያዘን ሰው መበርበር-** ካልተባበረ ተመጣጣኝ ኃይል በመጠቀም ብርበራውን ሊያከናውን ይችላል (አንቀጽ 83(2))።
- **የብርበራ ጊዜ-** ከጠዋቱ 12 ሰዓት እስከ ምሽቱ 12 ሰዓት ድረስ ይፈጸማል (አንቀጽ 84(3))። <u>ከዚህ ሰዓት ውጭ ሊፈቀድ ይችላል።</u>
- **ከብርበራ ውጭ ያለ ዕቃ-** በግለሰብ ለመያዝ ያልተፈቀደ ወይም ለጤንነት/ደህንነት አደገኛ ከሆነ (አንቀጽ 87)

- አዲሱ ሕግ ኤግዚቢት **በምርመራ ክፍል** እንዲጠበቅ ያደርጋል።
- ገንዘብ፣ ወርቅና አደገኛ እቃዎች ልዩ ጥንቃቄ ይፈልጋሉ።
- ኤግዚቢት በግለሰብ መርማሪ ሳይሆን በአግባቡ በተዘጋጀ ስርዓት መጠበቅ አለበት።
- አደንዛዥ ዕፅ ያሉ ኤግዚቢቶች ጥብቅ ቁጥጥር ይፈልጋሉ።
- **የኤግዚቢት ባለቤት/ባለይዞታ ካልታወቀ-** በፍ/ቤት በፍትሐብሔር ክርክር ይወሰናል (አንቀጽ 89(4)

ልዩ የምርመራ ዘዴዎች

ልዩ የምርመራ ዘዴዎች (100-107)

01

ግንኙነትን መጥለፍ

Interception

02

ክትትል

Covert technical surveillance

03

ሰርጎ መግባት

Infiltration

04

የይምሰል ግንኙነት

Simulated communication

05

በቁጥጥር ስር ማስተላለፍ

Controlled delivery

ልዩ የምርመራ ዘዴዎች (100-107)

ዓላማ: በመደበኛው የምርመራ ዘዴ ማስረጃ ማሰባሰብ ባልተቻለባቸው ወንጀሎች ምርመራ ለማከናወን (100)

የወንጀል ዓይነቶች: የተደራጁና ድንበር ተሻጋሪ፣ ሽብር፣ ሙስና፣ TF፣ ML፣ Human trafficking እና Cyber (101)

የዳኝነት ሥልጣን: ፌዴራል ከፍተኛ ወይም የክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሲፈቅድ (102)

ሥነሥርዓት: ፖሊስ ለዐ/ሕግ በማሳወቅ ፍ/ቤት ማመልከት እና በየጊዜው ሪፖርት ማቅረብ (104 እና 106)

የጊዜ ገደብ: በአንድ ጊዜ ከ3 ወር እና በድምር ከ12 ወራት ሊበልጥ አይችልም

የማስረጃ ተቀባይነት: ከተደነገገው ውጭ የተሰበሰበ ማስረጃ ተቀባይነት የለውም (107)

የተጠርጣሪ አያያዝ፣ ቃል አቀባበል እና አቆያየት

ተጠርጣሪን መያዝ

መርህ: ተጠርጣሪውን መያዝ አስፈላጊ ካልሆነ ሳይያዝ ምርመራ ይከናወናል- 108

ማረፊያ ወይም ማቆያ ቤት የሚቆየው በፍ/ቤት ትዕዛዝ- 110

ልዩ ሁኔታ፡ ከባድ ወንጀል እና በቂ ማስረጃ ካለ ይያዛል

የልዩ ሁኔታው ልዩ (Exception to an exception): ወጣቶች፣ ደንብ መተላለፍ እና በመገናኛ ብዙኃን (108/3)

Immunity: እጅ ከፍንጅ እና ከባድ ወንጀል ካልሆነ አይታሰርም

የመያዣ ተፈጻሚነት: በየትኛውም የሀገሪቱ ክፍል (110/5)

ፖሊስ ተጠርጣሪን ሲይዝ ያሉበት ግዴታዎች (አንቀጽ 114(1)-(6))

- የመያዙን ምክንያት ወዲያውኑ ማሳወቅ።
- ያለመናገር መብቱን ማስረዳት።
- በጠበቃ የመወከል መብቱን ማሳወቅ።
- የፍርድ ቤት ትዕዛዝ ካለ ማሳየት።
- ተመጣጣኝ ኃይል ብቻ መጠቀም።
- ለቤተሰብ ወይም ለቅርብ ዘመድ የመታሰሩን መረጃ ማሳወቅ።

ከተጠርጣሪዎች የሚሰበሰቡ ማስረጃዎች

1. የተለያዩ ናሙናዎች፣
2. የጣት አሻራ፣
3. ፍቶግራፍ፣ እና
4. የተጠርጣሪነት ቃል ናቸው፣

ከተጠርጣሪ የሚወሰዱ ሳይንሳዊ ናሙናዎች

- **የናሙና ዓይነቶች (አንቀጽ 115/1)፦ የጣት አሻራ፣ ፎቶግራፍ፣ የእጅ ጽሑፍ፣ የድምፅ፣ የፀጉር፣ የደም፣ የሽንት፣ የምራቅ እና ሌሎች በሰውነት ላይ የሚገኙ ፈሳሽ ናሙናዎችን**
- **የሕክምና ምርመራ (አንቀጽ 115/2)፦ ምርመራው አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ፣ ፖሊስ ፍቃድ ያለው ሐኪም ምርመራውን እንዲያደርግ እና ውጤቱን በጽሑፍ እንዲያስታውቅ ማዘዝ ይችላል።**
- **የተጎጂዎች ምርመራ (አንቀጽ 115/4)፦ እንደ አስፈላጊነቱ የተጎጂውን (ወይም በሕግ ችሎታ ከሌለው የሞግዚቱን/አሳዳሪውን ፍቃድ በማግኘት) የሰውነት ናሙና በባለሙያ እንዲወሰድ ማድረግ ይችላል።**

- **ፎቶግራፍና አሻራ (አንቀጽ 115/5)፦** ተጠርጣሪው ለመስጠት እምቢተኛ ከሆነ፣ ፖሊስ ተመጣጣኝ ኃይል ተጠቅሞ ማስፈጸም ይችላል።
- **ባዮሎጂካዊ ናሙናዎች (አንቀጽ 115/3)፦** ተጠርጣሪው እንደ ደም ወይም ሽንት ያሉ ናሙናዎችን ለመስጠት እምቢ ካለ፣ **"የተጠረጠረበት ነገር እንደተረጋገጠ ይገመታል"** የሚል የሕግ ግምት ይወሰድበታል።

- **የቅድመ ቃል ማስጠንቀቂያ (አንቀጽ 116/1 & 116/2)፦** ተጠርጣሪው ቃሉን ከመስጠቱ በፊት፦
  - ያለመናገር መብት እንዳለው፣
  - የሚሰጠው ቃል በፍርድ ቤት በማስረጃነት ሊቀርብበት እንደሚችል፣
  - በግልጽ ቋንቋ ማስገንዘቢያ ተሰጥቶት በጽሑፍ መመዝገብ አለበት።
- **የማንነት መግለጽ ግዴታ (አንቀጽ 116/3)፦** ያለመናገር መብት ቢኖርም፣ ተጠርጣሪው **ስም፣ ጾታ፣ ዕድሜ፣ ዜግነት እና አድራሻን** በትክክል የመግለጽ ሕጋዊ ግዴታ አለበት።
- **በጠበቃ የመወከል መብት (አንቀጽ 116/7)፦** ተጠርጣሪው ቃሉን በሚሰጥበት ወቅት ጠበቃው በምርመራ ክፍሉ ውስጥ አብሮ የመገኘትና የሕግ ምክር የመስጠት መብት አለው።

- **ቀላል እስራት ወይም የወንጀሉ አፈጻጸም/ተሳትፎ አጠራጣሪ** ሆኖ ሲገኝ ተጠርጣሪውን በፖሊስ ዋስትና የመልቀቅ ሥልጣን አለው (አንቀጽ 117)።
- ወንጀሉ **በሴቶችና በሕፃናት** ላይ የተፈጸመ ከሆነ ዋስትና የመፍቀድ መብት የፍ/ቤት ብቻ ነው (አንቀጽ 117/3)።
- **የዋስትና ዓይነቶች፡-** በራስ፣ በዋስ ወይም ያለ ዋስ
- ፖሊስ ተጠርጣሪውን በዋስትና ሲለቅ እንደ አስፈላጊነቱ በምስክሮች ላይ ተጽዕኖ እንዳያደርግ፣ የወንጀል ስፍራ እንዳይደርስና በየጊዜው ፖሊስ ጣቢያ ቀርቦ ሪፖርት እንዲያደርግ ማድረግ ይችላል(አንቀጽ 117/4-5)።
- **የዋስትና- ገንዘብ** በአደራ ይቀመጣል

ጊዜ ቀጠሮ- Art. 118&119

የማስረዳት ግዴታ: በቂ ጥርጣሬ መኖሩን እና የመያዙን አስፈላጊነት የማስረዳት ግዴታ የመርማሪ (118/2)

የፍ/ቤት ሥልጣን: በዋስትና (ያለ ዋስትና) መልቀቅ ወይም ተጨማሪ.ጊዜ

የጊዜ ገደብ: በአንድ ጊዜ 14 ቀናት እና አጠቃላይ 4 ወራት ሊበልጥ አይችልም

ክስ መመስረቻ: 20 ቀናት ውስጥ ዐ/ሕግ ክስ እንዲመሰርት- 119 እና 191

በፍ/ቤት የሚሰጥ የተጠርጣሪነት ቃል፡- ከቀዳሚ ምርመራ/ከክስ በፊት እና ፖሊስ ሳይገኝ

ቀዳሚ ምርመራ

ቀዳሚ ምርመራ- 123-131

ዓላማ: ማስረጃ መያዝና መጠበቅ (123)

የማንን ማስረጃ: የዐ/ሕግ እና/ወይም የተጠርጣሪን ማስረጃ (123ና 124/3)

የወንጀሎቹ ዓይነት: ከባድ ወንጀሎች (124)

የዳኝነት ሥልጣን: የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት (125)

ማን ያመለክታል: ዐ/ሕግ(126)

የፍ/ቤቱ ሥልጣን: ተጨማሪ ማስረጃ እንዲቀርብ ማዘዝ (128)

የተጠርጣሪ አቆያየት: በዋስትና ጉዳይ ላይ የመወሰን ሥልጣን አለው ፍ/ቤቱ (131)

KEY TAKEAWAYS

ዓለማ እና መርሆዎች: አንቀጽ 3&4 ያላቸውን ፋይዳ መረዳት እና ተግባራዊ ማድረግ

የተቋማት ሥልጣን: ጥብቅናን መካተቱ፣ ፖሊስ ማስረጃ እንደሚሰጥ፣ ኤግዚቢት መያዙ፣ መጥሪያ ማድረሱ

ዐ/ሕግ- አማራጭ መንገድ፣ ለተከሳሽ የሚጠቅም ማስረጃ፣ ንብረትን በተመለከተ፣ ወደ ምስክር ማዞር

ፍ/ቤት- ሥልጣን በሰንጠረዥ

ምርመራ መጀመር: አቤቱታ ለፖሊስና ዐ/ሕግ፣ መቀበል ግዴታ ነው፣ የመጀመሪያ ደረጃ ማጣራት

ማስረጃ ማሰባሰብ: ምስክር መጥራትና ማናገር ይቻላል(ለመመስከር ያለመገደድ መብት)፣ ከፋይናንስ ተቋም በፍ/ቤት

ብርበራና መያዝ: በፍ/ቤት ብቻ፣ ያልተጠቀሰ- የመያዝ ፈቃድ ከሌለው፣

ልዩ የምርመራ ዘዴ: በልዩ ሁኔታ፣ ለተለዩ ወንጀሎች፣ በፍ/ቤት እና ዐ/ሕግ ዕውቅና፣ ከፍተኛ/ጠቅላይ ፍ/ቤት፣ ተቀባይነት ማጣት

ተጠርጣሪ መያዝ፣ ቀዳሚ ምርመራ- የፍ/ቤት ሚና